

Електронен бюлетин
Регионален исторически
музей – София

Бр. 04/2021

E-BULLETIN
REGIONAL HISTORY
MUSEUM – SOFIA

Vol. 04/2021

© Издателство на Регионален исторически музей – София

© Publishing of Regional History Museum – Sofia

София
2021

*“Е-бюлетин” е периодично научно
електронно издание на Регионален
исторически музей – София*

*“E-Bulletin” is a periodical scientific
electronic edition of Regional History
Museum – Sofia*

Съставители

*д-р Александър Станев (РИМ–София)
Цветозар Йотов (РИМ–София)*

Senior editors

*Alexander Stanev, PhD (RHM–Sofia)
Tzvetozar Yotov (RHM–Sofia)*

Редакционна колегия

*доц. д-р Венета Ханджийска-Янкулова
(РИМ–София)
гл. ас. д-р Илиана Борисова-Кацарова
(СУ „Св. Климент Охридски“)
д-р Марио Филипов (РИМ–София)
Елена Николова (РИМ–София)*

Editorial board

*Veneta Handzhiyska-Yankulova,
Assoc. Prof., PhD (RHM–Sofia)
Iliana Borisova-Katsarova, Chief Assist.
Prof., PhD (SU “St. Kliment Ohridski”)
Mario Filipov, PhD (RHM–Sofia)
Elena Nikolova (RHM–Sofia)*

Техническо оформление

д-р Александър Станев

Layout

Alexander Stanev, PhD

*Регионален исторически музей –
София*

*Regional History Museum –
Sofia*

ISSN 2603-4247

*София
2021*

ЕЛЕКТРОНЕН БЮЛЕТИН E-BULLETIN

Регионален
исторически
музей – София

Regional History
Museum – Sofia

<http://www.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

<http://e-bulletin.sofiahistorymuseum.bg/bg/>

Бр. 04/2021

ISSN 2603-4247

Vol. 04/2021

Съдържание Content

Археология Archaeology

КЪСНОХАЛКОЛИТНА КЕРАМИКА ОТ ГЕРМАНСКОТО КАЛЕ, С. ГЕРМАН, СОФИЙСКО

Маргарита Попова

*LATE CHALCOLITHIC POTTERY FROM GERMANSKO KALE, VIL-
LAGE OF GERMAN, SOFIA CITY REGION*

Margarita Popova

..... 3–11

БРОНЗОВИ КРАЧЕТА С ФОРМА НА ПЕЛТА ОТ СЕРДИКА

Марио Иванов

COOPER ALLOY PELTATE FEET FROM SERDICA

Mario Ivanov

..... 13–18

КЪСНОАНТИЧЕН ЗИДАН ГРОБ ОТ ЗАПАДНИЯ НЕКРОПОЛ НА СЕРДИКА

Юниан Мешеков, Илиана Борисова-Кацарова, Надежда Атанасова,
Владимир Цветков

LATE ANTIQUITY MASON TOMB FROM THE WESTERN NECROPOLIS OF SERDICA

Yunian Meshekov, Iliana Borisova-Katsarova, Nadezhda Atanassova, Vladimir Tzvetkov

..... 19–46

СИСТЕМНИ ТЕРЕННИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИЗДИРВАНИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТОЛИЧНА ОБЩИНА ПРЕЗ 2020 Г. (ГЕРМАН И ЛОЗЕН)

Александър Станев, Методи Златков

ARCHAEOLOGICAL FIELD SURVEYS IN THE AREA OF SOFIA MUNICIPALITY 2020 (GERMAN AND LOZEN)

Alexander Stanev, Metodi Zlatkov

..... 47–77

История

History

СЪЮЗЪТ НА БЪЛГАРСКИТЕ ХУДОЖНИЦИ ПО ВРЕМЕ НА „НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧНАТА ВЛАСТ“ 1944–1950 Г.

Теодора Мешекова

THE UNION OF BULGARIAN ARTISTS DURING THE “PEOPLE’S DEMOCRATIC” GOVERNMENT 1944–1950

Theodora Mesheкова

..... 81–93

Музеология

Museology

ВРЕМЕННА ИЗЛОЖБА НА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ „ПРИЛОЖНО ЗЛАТАРСКО ИЗКУСТВО“ (3 ЮНИ – 26 СЕПТЕМВРИ 2021 Г.)

Кателина Салтирова-Павлова

TEMPORARY EXHIBITION OF THE REGIONAL HISTORY MUSEUM – SOFIA “APPLIED GOLDSMITH’S ART” (JUNE 3RD – SEPTEMBER 26TH, 2021)

Katelina Saltirova-Pavlova

..... 97–110

ВРЕМЕННА ИЗЛОЖБА НА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ –
СОФИЯ „ГЕОРГИ СТ. РАКОВСКИ И СОФИЙСКИТЕ ВЪЗРОЖДЕНЦИ“ (13
АПРИЛ – 31 МАЙ 2021 Г.)

Десислава Първанова

TEMPORARY EXHIBITION OF THE REGIONAL HISTORICAL MUSEUM –
SOFIA “GEORGI ST. RAKOVSKI AND SOFIA REVIVALISTS” (APRIL 13TH – MAY
31ST, 2021)

Desislava Parvanova

..... 111–117

СПОМЕНИ ОТ СОФИЯ

Марияна Маринова

MEMOIRS FROM SOFIA

Mariana Marinova

..... 119–127

МЯСТОТО НА СЪВРЕМЕНОТО ИЗКУСТВО В РЕГИОНАЛЕН
ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ. ВРЕМЕННИ ЕКСПОЗИЦИИ НА
СЪВРЕМЕННИ БЪЛГАРСКИ ХУДОЖНИЦИ ПРЕЗ 2021 Г.

Христина Грозданова

THE PLACE OF CONTEMPORARY ART IN THE REGIONAL HISTORY MUSEUM
– SOFIA TEMPORARY EXHIBITIONS OF CONTEMPORARY BULGARIAN
ARTISTS IN 2021

Hristina Grozdanova

..... 129–149

Културно-историческо наследство Cultural Heritage

БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ВО ОБЛАСТТА НА НЕДВИЖИМОТО
КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО С АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОФИЛ (1878–1944 Г.).
ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД

Даниел Иванов

BULGARIAN LEGISLATION IN THE FIELD OF IMMOVABLE CULTURAL
HERITAGE WITH ARCHAEOLOGICAL PROFILE (1878–1944). HISTORICAL
REVIEW

Daniel Ivanov

..... 153–163

Музеология
Museology

**ВРЕМЕННА ИЗЛОЖБА
НА РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ
„ГЕОРГИ СТ. РАКОВСКИ И СОФИЙСКИТЕ ВЪЗРОЖДЕНЦИ“
(13 АПРИЛ – 31 МАЙ 2021 Г.)**

Десислава Първанова

В навечерието на официалните чествания по повод 200 години от рождението на Георги Ст. Раковски (1821–1867 г.) Регионален исторически музей (РИМ) – София откри своята временна експозиция „Георги Ст. Раковски и софийските възрожденци“. Тя бе достъпна за посетителите в експозиционното подкуполно пространство на музея в периода 13 април – 31 май 2021 г.

Изложбата бе реализирана с партньорството на Националния литературен музей (НЛМ) и Софийската градска художествена галерия (СГХГ). В експозицията бяха използвани архивни фотографии и документи от фондовете на Българския исторически архив на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ–БИА) и Научния архив на Българската академия на науките (НА–БАН).

В тематично отношение експозицията бе реализирана в две направления. На първо място бе представена личността на Георги Ст. Раковски в качеството му на учен историк и етнограф, публицист, журналист и основоположник на организираната национално-революционна борба за освобождение на България. Акцентът в изложбата бе поставен върху връзките и контактите на софийските възрожденци с него в развитието на публицистичната и издателската му дейност.

В подкуполната зала на музея представихме 23 музейни експоната, собственост на РИМ–София, НЛМ, СГХГ и 22-ро СЕУ „Георги С. Раковски“ – художествени произведения, оригинални издания на книги, с авторството на Георги Ст. Раковски, както и оръжия и амуниции от възрожденската епоха.

Следвайки ходовата линия на изложбата, на вниманието на посетителите предложихме уводен и обяснителни текстове, посветени на подтемите в експозицията: „Поетът, писателят и ученият Раковски“, „Софийските възрожденци

и Георги Ст. Раковски“, „Сава Филаретов на страниците на в. „Дунавски лебед“, „Михаил Буботинов за църковната борба в София на страниците на в. „Дунавски лебед“.

Чрез кавалетна живопис бяха представени портретите на Раковски и две от най-изявените личности сред софийската възрожденска интелигенция и сътрудници на в. „Дунавски лебед“ – Сава Филаретов (1825–1863 г.) и Михаил Буботинов (1839–1918 г.). Художественото внушение в залата бе допълнено от още две картини – „Раковски, водач на българската легия в Белград“, и офорт – акватинта „Знаме“, които бяха любезно предоставени от СГХГ.

Подбраните издания на книги, с авторството на Георги Ст. Раковски, оръжия и амуниции от възрожденската епоха бяха разпределени в три витрини. В централната витрина представихме първия и единствен брой на сп. „Българска старина“, излязъл от печат през 1865 г. в Букурещ. Към него добавихме и най-известните произведения на Раковски: „Предвестник горскога пътника“ (издадена през 1884 г. в Пловдив), „Горски пътник“ (издадена през 1857 г. в Нови Сад), „Ключ богарскога языка“ (издадена през 1880 г. в Одеса), „Глас едного българина“ (издадена през 1860 г.), „Няколко речи о Асеню Първому, великому царю българскому и сыну му Асеню Второму“ (издадена през 1860 г. в Белград) и „Преселение в Русия или руската убийствена политика за българите“ (издадена през 1861 г. и преиздадена с предговор от Захарий Стоянов през 1860 г.). Всички те се съхраняват във фондовете на НИМ.

В друга, по-малка, витрина като акцент отново изложихме издания на поемата „Горски пътник“ и „Няколко речи о Асеню Първому“, които са собственост на РИМ–София и са част от колекцията „Редки, ценни и старопечатни книги“.

В третата, оръжейна, витрина на вниманието на посетителите бяха предложени два пицова „кремъклии“, украсени със сребърен обков и богати метални инкрустации с резба. Сред тях бяха подредени оръжейни амуниции като барутници, мярка за барут, паласки и фишеклъци. Интерес предизвикаха барутниците, изработени от връх на волски рог, както и бронзовите паласки с украса от релефни розети. Те са част от оръжейната сбирка на РИМ–София и хронологично се отнасят към втората половина на XIX век.

Проучените и представени документални свидетелства – писма, дописки, статии от учителите Филаретов и Буботинов до Раковски – обогатиха съдържанието на експозицията и допълниха известните до момента исторически сведения за значими социални събития през втората половина на XIX век за град София. Голяма част от тях са публикувани на страниците на в. „Дунавски лебед“ (1 септември 1860 – 24 декември 1861 г.)

Най-интересните материали бяха обединени в поредица от информационни табла с колажи от документи и писма. Те насочиха вниманието на посетителите основно към борбата срещу злоупотребите на гръцкото духовенство, напредъка в училищното дело, празничният живот в града и други изяви на българския дух за свобода и еманципация.

В таблата на изложбата са използвани факсимилни копия на документи, които се съхраняват в НБКМ–БИА. От тях получаваме интересна информация за

личността на Георги Ст.Раковски и за неговите контакти със софийските възрожденци. В тази връзка познанството на софийския главен учител Сава Филаретов с Раковски не е случайно. То води началото си от ученическите им години в Карловското училище на Райно Попович. Малко по-късно пътищата им отново се пресичат във Великата народна школа в „Куручешме“. Контактите им се задълбочават по време на пребиваването на Филаретов в Москва, където паралелно със заниманията му в Московския университет, той привлича и значителен брой спомоществатели за издаването на поемата „Горски пътник“¹.

По-късно, вече в София, Сава Филаретов сътрудничи активно на в. „Дунавски лебед“, чрез изпращането на писма, статии и дописки. В един от най-интересните си материали за вестника в бр. 17 от 17 януари 1861 г. той информира подробно за живота на българите в София и Софийско. Поставя акцент върху напредъка в училищното дело, който се изразява в това, че все повече граждани започват да изпращат момичетата си в новооткритото девическо училище. Учителят разказва и за популярността на театралните представления, изиграни от немски артисти. Спектаклите събират публика от всички етнически и социални прослойки, но са и заклеймени от възрастните жени като „дяволска работа“. Дописката е допълнена и с информация за преселници татари от полуостров Крим и положителните настроения сред местните по този въпрос.

В друга дописка до вестника, подготвена на 24 декември 1860 г. Филаретов описва тържествената атмосфера в София в навечерието на Бъдни вечер. Учителят хвърля репортерски поглед на характерни сцени: засиленото движение по улиците, интензивната търговия в дюкяните, дори пресъздава разговор между шоп от софийските села и купувач. Рекламирайки стоката си, селянинът не пропуска да спомене, макар и в шеговита форма, за голямата си болка – ограбването от страна на фенерските владци.²

В писмо с дата 1 август 1861 г. Филаретов демонстрира самочувствие и споделя с Раковски своето мнение относно необходимостта изданието да се разпространява и в Европа. Раковски възприема положително тази препоръка и започва да изпраща „Дунавски лебед“ до редакциите на големите европейски вестници³.

Наследникът на Филаретов, негов възпитаник и ученик на Захарий Круша, Михаил Буботинов застава начело на софийското българско училище през 1863 г. Роден в заможно семейство и израснал в София, той заема престижния пост на главен учител, когато борбата на софиянци срещу злоупотребите на представителите на Цариградската патриаршия навлиза в решителна фаза. Особено яростна е съпротивата срещу митрополит Доротей. В София се разразява ожесточен конфликт и дори местната турска власт не успява да се справи със създалата се ситуация.

¹ Списък на спомоществатели на „Горски пътник“ в Москва, съставен от С. Филаретов (НБКМ–БИА, ф.1. ІБ 571/52).

² Дописка на С. Филаретов за атмосферата на Бъдни вечер в София. Декември, 1860 г. (НБКМ–БИА, ф.1. ІБ 1455/52).

³ Писмо на С. Филаретов относно разпределението на в. „Дунавски лебед“ в европейските столици (НБКМ–БИА, ф.1. ІБ 1382/52).

Въпреки че името му не присъства в редакционното поле на в. „Дунавски лебед“, като негов настоятел Михаил Буботинов полага големи усилия за разпространението на вестника, изпращайки редовно свои писма и дописки до Раковски, посветени на проблемите в църковната борба на софиянци.

В една от дописките си до вестника от 26 август 1861 г. той изразява позицията на софиянци, които са против примиренческото поведение на народните представители в Цариград и отстоява непоколебимата им позиция по въпроса за независима българска църква. Тя е публикувана в Извънредния лист на „Дунавски лебед“ от 5 септември 1861 г. и съдържа две приложения. Едното е Протестно писмо, подписано от 17 души, представители на различните еснафи, както и от членовете на новосъздадената Софийска българска община. Протестът е придружен и от Жалба, адресирана до Хасан Тахсен паша. Тя е подписана от 220 българи от Софийската епархия, които категорично заявяват, че не признават натрапения им за владика Доротей.

Дописки до Раковски изпращат и случайно преминаващи или пребиваващи по различни дела и поводи в София търговци. В тях те също споделят интересна информация за определени аспекти от обществения живот на софиянци. Те потвърждават писаното от местните кореспонденти Сава Филаретов и Михаил Буботинов.

В заключение можем да обобщим, че с разработените от настоящата юбилейна изложба теми бе направен опит временно да се допълни постоянната експозиция на РИМ–София, в която не са представени събития и бележити личности от възрожденската епоха на града.

С цел популяризиране на експозицията сред подрастващите и спазвайки традицията да се организират съпътстващи културно – образователни събития, музеят организира провеждането на национален конкурс за деца и ученици „200 години Георги Раковски – моят национален герой“. В конкурса се включиха 73 участника от различни населени места в България. Те представиха своите творби, посветени на Раковски в различни категории – рисунка, есе, стихотворение, плакат и мултимедийна презентация.

Паралелно с конкурса се осъществи и друга образователна инициатива – анкета, посветена отново на живота и делото на Раковски, в която се включиха седем училища от София и страната. Всички участници получиха грамоти и информация за тях бе публикувана на сайта на РИМ–София. Към съпровождащите изложбата събития бяха включени и мултимедийни презентации, пред ученици от втори и единадесети клас от столичното 125-о СУ „Боян Пенев“.

През настоящата година традиционното честване на Деня на народните будители 1 ноември в РИМ–София отново ще бъде посветено на Георги Ст. Раковски. В експозиционното пространство на АККК „Сердика“ (под куполите на пл. „Независимост“ ще бъдат изложени произведения на участници от цялата страна в проведения по-рано през годината конкурс „200 години Георги Раковски“.

Регионален исторически музей
София

Regional History Museum
Sofia

Изложба
Георги Ст. Раковски и софийските
възрожденци

Exhibition
Georgi St. Rakovski and
the Sofia Revivalists

Изложбата се реализа в партньорство със
Софийска градска художествена галерия
и Национален литературен музей

The exhibition is realized in partnership with
the Sofia City Art Gallery
and the National Literary Museum

Откриване 13 април 2021 г. 15 - 18 часа
Подкуполна зала, РИМ - София,
пл. Бански N 1
13 април - 31 май 2021 г.

Opening April 13, 2021, 3 p.m. - 6 p.m.
Hall under the dome, SHM,
Banski Square 1
April 13 - May 31 2021

Обр. 1. Плакат на изложбата.

Б И Б Л И О Г Р А Ф И Я

Възвъзова-Каратеодорова 1988: К. Възвъзова-Каратеодорова. София през Възраждането. София, 1988.

Георгиев 1920: М. Георгиев. Възраждането на гр. София. София, 1920.

Динеков 1937: П. Динеков. София през XIX век до Освобождението на България. София, 1937.

Динеков 1962: П. Динеков. Възрожденски писатели. София, 1962.

Петров 1910: Б. Петров. Биография на Георги Стойков Раковски. София, 1910.

Раковски 1966: Г. С. Раковски. Архив. Т. III. Писма до Раковски 1861. Под ред. на Н. Трайков. София, 1966.

Стоянов 1957: М. Стоянов. Българска възрожденска книжнина. Т. I. Аналитичен репертоар на българските книги и периодични издания, 1806–1878. София, 1957.

S U M M A R Y

TEMPORARY EXHIBITION
OF THE REGIONAL HISTORICAL MUSEUM – SOFIA
“GEORGI ST. RAKOVSKI AND SOFIA REVIVALISTS”
(APRIL 13TH – MAY 31ST, 2021)

Desislava Parvanova

The current announcement showcases RHM–Sofia’s temporary exhibition “Georgi S. Rakovski and the Sofia National Revivalists” (April 13th – May 31st, 2021), which was displayed under one of the domes of the museum’s main building on 1 Banski Sq.

The exhibition, dedicated to Georgi S. Rakovski’s bicentennial, was made possible with the cooperation of the National Literature Museum and Sofia City Art Gallery. Archive photos and documents from the collections of the St. St. Cyril and Methodius National Library and the Scientific archive of the Bulgarian Academy of Sciences were also used.

Fig. 1. Poster of the exhibition.

Ключови думи: изложба, годишнина, Раковски, Възраждане, София

Key words: exhibition, annual, Rakovski, Bulgarian National Revival, Sofia

Десислава Първанова
Регионален исторически музей – София
Отдел „История, етнография
и художествени ДКЦ“
parvanovad@yahoo.com

Desislava Parvanova
Regional History Museum – Sofia
Department of History, Ethnography
& Artistic Movable Cultural Values
parvanovad@yahoo.com